

1413 - 1569 - 1917

W 504° rocznicę Unii zawiązanej w Horodle,
w 348° rocznicę Unii Lubelskiej,
w trzecim roku wojny Wielkiej
o wolność ludów —

1994.1934

13/3438

na rzecz wymierającej z głodu ludności
Wilna — Polski Komitet pomocy
w Zakopanem.

Oby słońce wolności nie wzeszło
nad ziemią już mogił i krzyżów jedynie...

W. Ks. Litewskie

Ziemia i ludność w cyfrach
(tablice)

opracował M. Świechowski

Cena 1-K

Nakładem Polskiego Komitetu pomocy dla Litwy w Zakopanem
Skład gł. Księgarnia Podhalańska, Zakopane.

DRUKIEM TOW. ODMU NAROD. P. MITRĘCI W CIESZYNIE

ZIEMIE W. KS. LITEWSKIEGO.

Przestrzeń należąca do poszczególnych grup narodowościowych i liczebność tych grup w r. 1912 na poszczególnych obszarach narodowościowych Księstwa w granicach 6 gub. litewsko-polsko-białoruskich.
(Gubernie: Wileńska, Kowieńska, Grodzieńska, Mińska, Witebska i Mohylewska.)

Obliczeń dokonano na podstawie rządowej statystyki wyborców ziemskich, załączonej do projektu samorządu ziemskiego, który wniósł rząd Stołypinowski do Dumy w r. 1910.

Obszary narodowościowe			Przestrzeń w rękach poszczególnych grup narodowościowych na podstawie statystyki ogółu wyborców ziemskich						Liczebność poszczególnych grup na podstawie statystyki drobnych wyborców włościańskich każdej grupy narodowościowej w stosunku do ogółu wyborców włościańskich								
			Przestrzeń ogólna w km. kw.	Przestrzeń należąca do grupy polskiej	% w stos. do ogólnej pow.	Przestrzeń należąca do grupy prawosław.	% w stos. do ogólnej pow.	Przestrzeń należąca do „innych“	% w stos. do ogólnej pow.	Ogół ludności r. 1912	Ogół chrześcijan	Grupa polska (Polacy i t.zw. Biał. kat.)	% w stos. do chrześc.	Grupa prawosławna (Białor., Rosjanie, Rusini)	% w stos. do chrześc.	Grupa „innych“ (prócz żydów). Przeważnie Litwini lub Łotysze.	% w stos. do chrześc.
Część zachodnia terytorium W. Ks. Litewskiego.	Obszar polski	5 powiatów zachodnich gub. Wileńskiej	29,818	21,276	71.4	5,015	16.8	3,527	11.8	1,470,000	1,267,198	761,879	60.1	205,213	16.2	300,106	23.7
		2 powiaty wschodnie gub. Wileńskiej: Wilejka i Dzisna	12,163	8,905	73.2	2,948	24.2	310	2.6	519,900	468,937	260,021	55.5	195,618	41.7	13,298	2.8
		5 półn. zach. pow. gub. Grodzieńskiej: Bielsk, Białystok, Sokółka, Grodno, Wołkowysk	17,181	10,746	62.6	5,349	31.1	1,086	6.3	1,036,300	843,926	540,861	64.1	235,038	27.8	68,027	8.1
		3 zach. środk. powiaty gub. Mińskiej: Mińsk, Nowogródek, Słuck	18,207	11,957	65.7	5,732	31.5	518	2.8	1,018,100	843,386	412,741	49.0	420,210	49.8	10,435	1.2
		razem	77,369	52,884	68.4	19,044	24.6	5,441	7.0	4,044,300	3,423,447	1,975,502	57.7	1,056,079	30.8	391,866	11.5
	Obszar zachod. białoruski	5 środkowych powiatów gub. Mińskiej: Borysów, Ihumeń, Bobrujsk, Mozyr, Pińsk	60,526	26,798	44.3	32,327	53.4	1,401	2.3	1,594,600	1,342,911	309,441	23.0	1,016,887	75.7	16,583	1.2
		3 środk. połudn. pow. gub. Witebskiej: Dryssa, Połock, Lepel	11,580	6,151	53.1	4,441	38.4	988	8.5	491,300	436,664	158,238	36.2	217,156	49.8	61,270	14.0
		4 połudn. wsch. pow. gub. Grodzieńskiej: Brześć, Pruzany, Słonim, Kobryń	21,466	10,288	47.9	10,900	50.8	278	1.3	961,300	808,016	240,926	29.8	563,130	69.7	3,960	0.5
	razem	93,572	43,237	46.2	47,668	50.9	2,667	2.9	3,047,200	2,587,591	708,605	27.4	1,797,173	69.4	81,813	3.2	
	Obszar litewski	3 połudn. wsch. pow. gub. Kowieńskiej: Kowno, Wiłkomierz, Jeziorosy	15,332	7,125	46.5	1,778	11.6	6,429	41.9	788,000	666,422	66,509*	10.0	106,312	15.9	493,601	74.1
4 półn. zach. pow. gub. Kowieńskiej: Poniewież, Szawle, Rosienie, Telsze		24,928	11,397	45.7	2,511	10.1	11,020	44.2	1,031,000	901,534	52,050	5.8	55,853	6.2	793,631	88.0	
razem		40,260	18,522	46.1	4,289	10.6	17,449	43.3	1,819,000	1,567,956	118,559	7.6	162,165	10.3	1,287,232	82.1	
Obszar łotewski	3 półn. zach. powiaty gub. Witebskiej: Dyneburg, Rzeżyca, Lucyn (Inflanty polskie)	13,727	3,621	26.4	5,813	42.3	4,293	31.3	613,900	535,735	56,965*	10.6	245,614	45.9	233,156	43.5	
Zachodnia część terytorium W. Ks. Litewskiego	razem	224,928	118,264	52.6	76,814	34.1	29,850	13.3	9,524,400	8,114,729	2,859,631	35.2	3,261,031	40.2	1,994,067	24.6	
Część wschodnia	Obszar białoruski wschodni	5 wschodn. powiatów gub. Witebskiej: Witebsk, Wieliz, Siebiez, Newel, Gródek	18,754	3,350	17.9	14,335	76.4	1,069	5.7	769,900	683,060	39,954	5.9	588,135	86.1	54,971	8.0
		Gub. Mohylewska	48,034	15,702	32.7	30,827	64.2	1,505	3.1	2,307,200	2,028,736	323,448	15.9	1,617,885	79.8	87,403	4.3
		Powiat Rzeczycki gub. Mińskiej	12,640	3,438	27.2	9,202	72.8	—	—	313,500	273,215	60,381	22.1	212,834	77.9	—	—
	razem	79,428	22,490	28.3	54,364	68.4	2,574	3.3	3,390,600	2,985,011	423,783	14.2	2,418,854	81.0	142,374	4.8	
	G. Kowieńska	304,356	140,754	46.2	131,178	43.1	32,424	10.7	12,915,000	11,099,740	3,288,414**	29.6	5,679,885	51.2	2,136,441	19.2	

***) Według prof. E. Romera na podstawie statystyki wyborców ziemskich ludność polska wynosiła w r. 1914 na przestrzeni 6 gub. litewsko-białoruskich 3,563,000. [Rocznik polski tabl. 180. Kraków 1917].
Ogół ludności i ludność chrześcijańska według „Leżegodnika Rossii“ 1912 [patrz: „Statystyka Polski“ Kraków 1915].

*) Na obszarach narodowościowych litewskim i łotewskim bardziej miarodajne będą cyfry otrzymane na podstawie dat urządowej statystyki ludności z r. 1897 skorygowanych odpowiednio do norm dla polskości, przyjętych przez E. Maliszewskiego w ramach rosyjskiej statystyki wyznaniowej. Według tych danych otrzymujemy (r. 1912):

Grupa	% w stos. do chrześc.	% w stos. do chrześc.	% w stos. do chrześc.	% w stos. do chrześc.
Inni prócz Żydów	31,025	31,025	10,123	1.9
Rusini	1,514	1,514	—	—
Rosjanie	69,692	19,359	89,051	95,464
Łotysze	41,291	41,291	310,542	—
Litwini	418,323	758,780	1,177,103	Kilka tysięcy wliczono do rubryki: „innych“
Białorusini Prawosławni	—	—	—	2.0
Poliska grupa razem	162,961	65,011	227,972	108,581
Tk. zwani Białorusi, katolicy	20,136	811	20,947	20,764
Polacy Mniejszości	142,825	64,200	207,025	87,817
3 powiaty graniczące z obszarem polskim: Kowno, Wiłkomierz, Jeziorosy	—	—	—	—
Pozostałe powiaty: Poniewież, Rosienie, Szawle, Telsze	—	—	—	—
razem	—	—	—	—
3 półn. zach. pow. gub. Witebskiej, Dyneburg, Rzeżyca, Lucyn	—	—	—	—

. . . . „Nie doznać nikomu łaski zbawienia, kogo nie wesprze miłość... Miłość tworzy prawa, włada państwami, urządza miasta, wiedzie stany Rzeczypospolitej ku najlepszemu końcowi, udoskonala wszystkie cnoty cnotliwych... Dlatego my prałaci, rycerstwo, szlachta Korony Polskiej... dokumentem niniejszym zespalamy nasze domy, pokolenia z wszystką szlachtą i bojarstwem ziem litewskich...“

1413. Akt Unii Horodelskiej

. . . . „Już Korona Polska i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a także nieróżna, ale jedna spólna Rzeczypospolita, która się z dwu państw i narodów w jeden lud zniosła i spoiła...“

r. 1569. Akty Unii Lubelskiej.

. . . . „Stanowiąc nieodłączną całość wielkiego narodu polskiego, dążymy i dążyć będziemy do państwa wspólnego z Polską, z którą kraj nasz dzielił wspólne losy chwały i rozkwitu, oraz walk i niewoli.“

r. 1917. z deklaracji przedstawicieli ludności polskiej na Litwie, wystosowanej do ks. Isenburga.

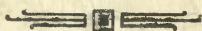
Na podstawie więc cyfr, ustalonych w załączonej tablicy, stwierdzić musimy, że na całej przestrzeni W. Ks. Litewskiego łącznie z gub. Suwalską (316 tys. kil. kw.) grupa polskiej ludności i z nią się utożsamiającej dochodzi do 3¹/₂ milionów.

Na zachodniej połaci Księstwa, obejmującej (razem z gub. Suwalską) 237 tys. kil. kw., a sięgającej wododziału rzek Berezyny i Dniepru — polska grupa ludności wynosi 3 miliony i nie ustępuje pod względem liczebnym najliczniejszym obok niej Białorusinom prawosławnym.

Na obszarze między Kownem a Mińskiem i Białymstokiem a Dyneburgiem na przestrzeni 83 tys. kil. kw. (łącznie z 3 polskimi pow. gub. Suwalskiej) grupa ludności polskiej stanowi już większość bezwzględną (58·3 % w stos. do chrześc.), wynosząc przeszło 2 miliony i jest kilkakrotnie liczniejszą od mieszkających na tymże obszarze Litwinów i Białorusinów prawosławnych.

Białorusinów prawosławnych na podstawie norm procentowych spisów 1897 r., skorygowanych odpowiednio do wyników rządowej statystyki drobnych wyborców włościańskich, w r. 1912 było nie całe 5 milionów (około 4,800.000). Litwinów w wyżej określonych granicach było około 2 milionów (1820000), Rosyan około pół miliona, Rusinów około 400 tysięcy, Łotyszów trzysta kilkadziesiąt tysięcy.

W ręku ludności polskiej znajduje się 140 tysięcy km. kw. ziemi — nie wiele mniej, niż jej jest w rękach polskich na wszystkich innych ziemiach Polski etnograficznej.

Z zakresu statystyki ziem litewskich tegoż autora wkrótce ukażą się w druku:

Ustosunkowanie liczebne poszczególnych narodowości na ziemiach litewskich, okupowanych przez mocarstwa centralne — i

Polskość na terytorium W. Ks. Litewskiego. Ziemia i ludność z 8 tablicami i 3 mapami statystycznymi w tekście.